

(n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/143-16> [in Ukrainian].

11. Pro innovatsiynu diialnist: Zakon Ukrainy vid 04.02.2002 r. № 40-IV [On Innovation Activity: Law of Ukraine dated February 4, 2002 No. 40-IV] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/40-15> [in Ukrainian].

12. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 r. № 848-VIII [On scientific and scientific and technical activities: Law of Ukraine dated November 26, 2015 № 848-VIII] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19> [in Ukrainian].

13. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu ekspertyzu: Zakon Ukrainy vid 10.02.1995 r. № 51/95-VR [On scientific and scientific-technical expertise: Law of Ukraine dated February 10, 1995 No. 51/95-VR] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/51/95> [in Ukrainian].

14. Pro naukovo-tekhnichnu informatsiiu: Zakon Ukrainy vid 25.06.1993 r. № 3322-XII [On scientific and technical information: Law of Ukraine dated June 25, 1993, No. 3322-XII] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3322-12> [in Ukrainian].

15. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 r. № 848-VIII [On scientific and scientific and technical activities: Law of Ukraine dated November 26, 2015 № 848-VIII] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19> [in Ukrainian].

16. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII [On Education: Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

17. Pro osoblyvosti pravovoho rezhymu diialnosti Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy, haluzevykh akademii nauk ta statusu yikh mainovoho kompleksu: Zakon Ukrainy vid 07.02.2002 r. v redaktsii vid 16.01.2016 r. № 3065-14 [On the peculiarities of the legal regime of the activity of the National Academy of Sciences of Ukraine, the specialized academies of sciences and the status of their property complex: Law of Ukraine dated February 7, 2002, as of January 16, 2016, No. 3065-14] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3065-14> [in Ukrainian].

18. Pro okhoronu prav na vynahody i korysni modeli: Zakon Ukrainy vid 15.12.1993 № 3687-IX [On protection of the rights to inventions and utility models: Law of Ukraine dated 15.12.1993 No. 3687-IX] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3687-12> [in Ukrainian].

19. Pro priorityetni napriamy innovatsiinoi diialnosti: Zakon Ukrainy vid 08.09.2011 r. № 3715-VI [On Priority Areas of Innovation Activities: Law of Ukraine dated September 8, 2011 No. 3715-VI] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> [in Ukrainian].

20. Pro priorityetni napriamy rozvytku nauky i tekhniky: Zakon Ukrainy vid 11.07.2001 r. № 2623-III [On Priority Areas of Science and Technology Development: Law of Ukraine dated July 11, 2001 No. 2623-III] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2623-14> [in Ukrainian].

21. Saverchenko O. (2005). Mekhanizm derzhavnogo rehuliuвання naukovo-tekhnologichnogo ta innovatsiinoho rozvytku [Mechanism of state regulation of scientific and technological and innovative development] *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.09.2018

УДК 342.413 (497.1) “1921”

Чернік Світлана Дмитрівна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка,
chernik_svitlana@ukr.net

КОНСТИТУЦІЯ КОРОЛІВСТВА СЕРБІВ, ХОРВАТІВ ТА СЛОВЕНЦІВ 1921 р. : ПЕРЕДУМОВИ ПРИЙНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ЗНАЧЕННЯ

У статті досліджено передумови прийняття Конституції Королівства сербів, хорватів та словенців 1921 року. Висвітлено позиції окремих політичних партій сербів, хорватів та словенців щодо майбутнього державного устрою Королівства. Акцентовано увагу на основних проектах Конституції, запропонованих ними до розгляду Установчим збором. На основі аналізу положень Конституції Королівства сербів, хорватів та словенців 1921 року охарактеризовано її структуру, конституційний лад держави, права, свободи та обов'язки громадян, структуру

органів державної влади та їхні повноваження. Розкрито значення Конституції Королівства сербів, хорватів та словенців 1921 року для подальшого розвитку його державності.

Ключові слова: Королівство сербів, хорватів та словенців, Видовданська конституція, Олександр Карагеоргієвич, Король, Народна скупщина, Рада міністрів.

Chernik S. THE CONSTITUTION OF THE KINGDOM OF SERBES, CROVATIVES AND SLOVENS OF 1921: PRECURSES OF ACCEPTANCE, CONTENT AND VALUE

The article deals with the preconditions for the adoption of the Constitution of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes of 1921. The positions of different political parties of Serbs, Croats and Slovenes concerning the future state of the Kingdom of the Kingdom are highlighted. The emphasis is on the major draft Constitution proposed by them to the Constituent Assembly. Based on the analysis of the provisions of the Constitution of the Kingdom of Serbia, Croats and Slovenes of 1921, the structure of the basic law of the state, its constitutional system, rights, freedoms and responsibilities of citizens, the structure of public authorities and their powers were characterized. The significance of the Constitution of 1921 for the further development of the statehood of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes is revealed.

Keywords: Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, Vydovdanska constitution, Alexander Karageorgievich, King, National Assembly, Council of ministers.

Постановка проблеми. Королівство сербів, хорватів та словенців (далі – Королівство СХС) утворилося 1 грудня 1918 року внаслідок об'єднання Королівства Сербії, Королівства Чорногорії та південнослов'янських земель, що входили до складу колишньої Австро-Угорської імперії. Його міжнародний статус та кордони зафіксували Версальський, Сен-Жерменський, Нейїський мирні договори 1919 р. та Тріанонський і Рапалльський мирні договори 1920 р. Об'єднання сербів, хорватів та словенців стало наслідком геополітичних змін після завершення Першої світової війни. Цьому сприяла політика “інтегрального югославізму”, яку активно підтримувала сербська влада після здобуття незалежності у 1878 році. Сербія, розвиваючи ідею об'єднання слов'янських народів в межах однієї держави, прагнула зайняти лідерську позицію у цьому процесі. Хоча відмінності у економічному, соціальному та політичному розвитку створювали суперечності між представниками південнослов'янських народів, кожна із сторін прагнула до самоутвердження та задоволення своїх національних інтересів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Конституційний розвиток Королівства сербів, хорватів та словенців з моменту його створення у 1918 році є об'єктом досить значної кількості досліджень учених: О. Силкіна [1;2;3], А. Анікеєва [4], К. Никифоров [5], В. Грянника [6], В. Пилько [7], Б. Петрановича [8], В. Чоровича [9], М. Джорджевича, С. Стоїчіч [10], А. Драгнич [11] та ін. Зокрема, О. Силкін у своїй монографії “Королівство сербів, хорватів та словенців: на шляху до диктатури” приділив увагу вивченню проблеми розробки першої конституції Королівства СХС, його адміністративно-територіальному та національному устрою, боротьбі сербів та хорватів за вплив на вирішення загальнодержавних питань [1]. Інший науковець В. Грянник розглянув дискусію навколо проєктів конституції Королівства СХС, які пропонувалися окремими партіями та політичними діячами країни, а також розкрив умови, за яких було прийнято головний закон держави [6]. Вагомими є комплексні дослідження сербських істориків Б. Петрановича [8], В. Чоровича [9] та інших [12; 13] з історії державності Королівства СХС, в яких детально розкрито політичне життя напередодні прийняття Конституції 1921 р., зміст її основних положень. Отже, зазначені науковці у цілому вивчали державотворчі процеси в Королівстві СХС, проте, на нашу думку, слід більш детально зупинитися на характеристиці передумов прийняття Конституції Королівства СХС 1921 р. та її змісту.

Формулювання цілей статті. Мета статті – дослідити позиції різних політичних партій напередодні прийняття Конституції Королівства СХС у 1921 році та проаналізувати її основні положення, дати їм оцінку.

Виклад основного матеріалу. Напередодні проголошення Королівства СХС його майбутній державний устрій став предметом обговорення на зустрічі представників Сербії, Народної ради Держави словенців, хорватів та сербів і Югослов'янського комітету. Сербські політичні кола сподівалися реалізувати ідею створення Великої Сербії, при цьому ситуація складалася саме на їхню користь. Сербі мали найбільший досвід державотворення порівняно з іншими народами, що увійшли до складу Королівства СХС. Окрім цього, зазіхання Італії на території колишньої Австро-Угорщини, відповідно до умов Лондонського договору 1915 р., загострювало ситуацію у Державі словенців, хорватів та сербів й змушувало хорватських лідерів прийняти не зовсім вигідні умови об'єднання. Враховуючи складні обставини хорвати прагнули зберегти елементи федералізму, тому наполягали на створенні органів влади, які мали представляти інтереси усіх членів союзу. Влада до скликання Установчих зборів належала принцу-регенту Олександрю Карагеоргієвичу, уряду та Тимчасовому народному представництву. Державна рада складалася з членів Народної ради, Югослов'янського комітету і пропорційної кількості представників Сербії та Чорногорії. Вибори до Установчих зборів мали проводитися під контролем Державної ради [8, с. 26].

На переконання А.С. Анікєєва, союз сербів, хорватів та словенців під егідою сербського двору та правлячого класу вже з перших днів став викликати невдоволення слов'ян колишньої Австро-Угорської імперії, які у ньому опинилися. Вони прагнули зберегти свій національний простір від надмірної опіки з боку Белграду. Саме перманентний хорватський сепаратизм став у перспективі згубним для долі країни [4, с.307].

У свою чергу серби вважали за потрібне захищати свої інтереси від центристських прагнень хорватів, словенців та мусульман. Представник радикалів М. Спалайкович зазначав: “Після цієї великої війни ми ніколи не погодимось більше на те, щоб хоча б один серб був не під сербською владою, а залишався під будь-якою іншою, навіть під владою братів хорватів” [2, с.258]. Таким чином, заяви, що лунали під час об'єднання, про створення “триім'янного народу” та єдиної держави з рівноправними адміністративно-територіальними одиницями не відповідали істинним прагненням його засновників.

У 28 листопада 1920 р. відбулися вибори до Установчих зборів, загальна кількість обраних народних представників становила 419 депутатів. З поміж усіх політичних сил, що потрапили до зборів, більшість місць отримали представники сербських політичних партій – Демократична партія (далі – ДП) та Народна радикальна партія (далі – НРП) (182 місць). У подальшому така розстановка сил вплинула на прийняття майбутньої Конституції.

12 грудня 1920 року розпочалося перше засідання депутатів Установчих зборів Королівства СХС, регулярна робота яких розпочалася 23 грудня 1920 року. Головою було обрано представника Демократичної партії І. Рибара. Працювали збори до 2 липня 1921 року й провели за цей період 68 засідань [8, с.139]. 31 січня 1921 р. парламентарії сформували Конституційний комітет, де вирішальна частка місць належала НРП та ДП. У його повноваження входив розгляд проектів уставу [6, с.365].

Зупинимося на характеристиці позицій політичних партій щодо майбутнього державного ладу Королівства СХС. У цілому пропонувалося створити централізовану унітарну або федеративну державу.

Сербські політичні партії виступали за створення унітарної держави з монархічною формою правління. На чолі держави має бути представник сербської династії Карагеоргієвичів. На переконання Н. Пашича, лише такий устрій держави зробить її сильною та здатною протистояти зовнішньому тиску [2, с.307]. Проте існував інший проект, запропонований прем'єр-міністром сербського уряду С. Протичем, який базувався на ідеї децентралізації. Відповідно до нього у державі створювалося дев'ять областей, яким надавалася б досить значна самостійність. Так, кожна адміністративно-територіальна одиниця формувала місцеві скупщини та комітети на чолі з обласними намісниками, що мали наглядові функції. Одночасно існували загальнодержавні органи влади [7, с.124; 11, с.23; 6, с.366].

Хорватські політичні сили були прихильниками федеративного устрою держави. Зокрема, Хорватська народна селянська партія на чолі з С. Радичем представила свій проект, в якому пропонувалося організувати державу на основі конфедерації та республіканської форми правління. Державоутворюючими вважалися три нації – серби, хорвати та словенці. Усі інші області – Чорногорія, Боснія та Македонія відносилися до “напівісторичних напівнацій”, їхнє населення через плебісцит мало обрати одну з “народних” держав та приєднатися до неї. Створювався спільний представницький орган, що складався із відповідної кількості депутатів [4, с.309].

Словенська народна партія на чолі з А. Корошецем запропонувала свій варіант майбутнього устрою держави. Королівство СХС мало стати конституційною, парламентарною та спадковою монархією з наданням автономії для народів, які входять до його складу. Передбачалося, що кожна автономія (всього їх мало бути шість: Боснія і Герцеговина, Чорногорія, Сербія, Хорватія, Воеводина і Словенія з Примор'ям) формує власну скупщину, у віданні якої знаходяться внутрішні справи та контроль за підпорядкованими їй органами виконавчої влади [7, с.87]. Словенські політичні лідери у досягненні своїх цілей ставили ставку на протиріччя між сербами та хорватами [5, с.32-33]. Існували також інші проекти, але перевага надавалася тим, що пропонувалися провладними політичними партіями, насамперед сербськими. Пропозиції опозиційних сил залишалися поза увагою Конституційного комітету.

На думку О.О. Силкіна, розбіжності між сербськими політичними силами та хорватськими і словенськими щодо майбутнього устрою Королівства СХС мали визначальний вплив на подальший розвиток держави. У наслідок чого Видовданська конституція 1921 р. не заклала стійкої основи існування югослов'янських народів, центра і регіонів [2, с.258].

28 червня 1921 року у день Св. Вида Установчі збори Королівства СХС ухвалили Конституцію, яка в історію ввійшла під назвою Видовданська. Не всі депутати підтримали цей документ. Зокрема, проти проголосували 35 депутатів із присутніх у залі, а 161 депутат не був присутній на засіданні взагалі. Представники хорватів в Установчих зборах Королівства СХС проігнорували голосування через порушення умов Корфської декларації. Згідно цього документу голосування щодо майбутньої Конституції мало відбуватися кваліфікованою більшістю. Проте 28 червня 1921 року Конституція Королівства СХС схвалювалася простою більшістю голосів – 223 [9, с.700].

Видовданська конституція 1921 р. Королівства СХС складалася з XIV розділів, що включали 142 статті [14].

У першому розділі Конституції “Загальні положення” вказувалося, що Королівство сербів, хорватів та словенців є конституційною, парламентською та спадковою монархією. Також містився опис герба нової держави, складовими якого були герби сербів, хорватів та словенців. Стаття 3 проголошувала сербо-хорвато-словенську мову державною.

Другий розділ “Основні права та обов’язки громадян” регулював правовий статус громадян Королівства СХС. Зокрема, закріплювалися принцип єдиного громадянства в державі (ст. 4), права людини на особисту свободу, недоторканість її життя та житла (ст. 5-11), свобода совісті (ст. 12), друку (ст. 13), право на зібрання (ст. 14) та звернення до державних органів (ст. 15) й до суду (ст. 18), право на освіту (ст. 16), на таємницю листування (ст. 17). Обов’язки громадян розкривалися у статті 21 та полягали у наступному: дотримання законів, служіння загальнодержавним інтересам, захист батьківщини та сплата податків. Третій розділ “Соціальні та економічні приписи” детально регулював права громадян на працю та відпочинок, надавав певні соціальні гарантії. Так, ст. 32 Конституції гарантувала надання державної допомоги інвалідам, сиротам та вдовам війни.

Четвертий розділ “Державна влада” містив загальну характеристику структури органів державної влади Королівства СХС. У цілому існувало три гілки влади: законодавча, виконавча та судова. Законодавча влада здійснювалася спільно Королем та Народною скупщиною (ст. 46). Виконавча – Королю, який здійснював її через призначуваних відповідальних міністрів (ст. 47). Судова влада належала судам, що здійснювали судочинство відповідно до закону та виносили рішення від імені короля (ст. 48). Надалі у Конституції Королівства СХС розкривалися повноваження відповідних органів влади [14].

Розділ п’ятий основного закону держави надавав досить широкі повноваження правителю Королівства. Король затверджував та оприлюднював закони, призначав державних посадовців та надавав військові звання. Він був верховним головнокомандувачем (ст. 49), мав право помилування (ст. 50), представляв державу на міжнародній арені (ст. 51). Король скликав Народну скупщину на чергові та позачергові сесії. Також він міг її розпустити, проте тільки за згодою усіх міністрів (ст. 52). Запроваджувалася процедура контрасигнатури (ст. 54). Окремий розділ присвячувався інституту регентства (ст. 60-68).

Відмітимо, що повноваження Народної скупщини розкривалися у сьомому розділі. Обиралася вона шляхом загального, рівного, прямого та таємного голосування на чотири роки (ст. 69). На засідання народні представники збиралися 20 жовтня кожного року, якщо представники не були скликані раніше за вказівкою Короля (ст. 75). Право законодавчої ініціативи отримали Рада міністрів та окремі міністри з дозволу Короля й члени скупщини (ст. 78). Прийнятий закон оприлюднювався через відповідний указ правителя, скріпленого підписами міністрів. Закон набирав чинності після спливу 15 днів після його опублікування в офіційному віснику, якщо в ньому не вказано інакше (ст. 80). Засідання вважалися правомочними у разі присутності третини народних представників (ст. 85). Голосування було відкритим (ст. 86) [14].

Розділ восьмий “Виконавча влада” закріплював повноваження Короля та Ради міністрів у цій сфері. Міністри призначалися Королем (ст. 90), які відповідальні перед ним та Народною скупщиною (ст. 91). Цей орган влади мав право видавати укази, необхідні для реалізації законів. Разом з тим, Народна скупщина могла скасувати їх (ст. 94). На місцях (община, повіт та область) шляхом виборів формувалися органи самоврядування (ст. 96). Органами влади на рівні області були обласні збори та обласний комітет, на рівні повіту – повітові збори та повітовий комітет. На чолі управління в області стояв великий жупан (ст. 98). У статті 103 Конституції Королівства СХС визначено перелік основних повноважень Ради міністрів. Так, до їх компетенції належало: вирішення адміністративних спорів; винесення постанов щодо окремих адміністративних актів; нагляд за органами самоврядування тощо.

Розділ дев’ятий “Судова влада” вказував на здійснення правосуддя в державі судами, які проголошувалися незалежними. Не допускалося створення надзвичайних судів або слідчих комісій. Сімейні та спадкові спори мусульман розглядалися шариатськими судами (ст. 109). Найвищою касаційною інстанцією була касаційна палата у Загребі, котра розглядала спори щодо компетенції між адміністративною, цивільною або військовою та судовою владою й спори між адміністративними судами та судами загальними (ст. 110). Суддів судів касаційної та апеляційної інстанції й голів судів загальної юрисдикції призначалися Королем за пропозицією міністра юстиції (ст. 111). У наступних розділах Конституції закріплювалися повноваження державних органів влади у фінансовій, майновій та військовій сферах (Розділ X-XI).

Дванадцятий розділ регулював порядок внесення змін до основного закону держави. Зокрема, Народна скупщина разом з Королем оцінювала доцільність змін та необхідність їх запровадження (ст. 125). Пропозиції щодо внесення змін до Конституції могли подавати лише Король та Народна скупщина. У разі якщо зміни запропоновані Королем скупщина мала бути розпущена та обрана нова не пізніше ніж через чотири місяці. Якщо пропозиції надійшли від Народної скупщини, то вона повинна прийняти рішення не менше ніж 3/5 голосами від її конституційного складу й потім розпуститися. Нові народні представники обиралися повторно не пізніше ніж через чотири місяці (ст. 126). Розділи XIII-XIV містили порядок введення в дію норм нової Конституції Королівства СХС [14].

Таким чином, у наслідок прийняття Видовданської конституції 1921 року Королівство СХС стало централізованою державою на чолі з королем династії Карагеоргієвичів. Влада монарха хоча й обмежувалася, проте залишалася досить сильною, оскільки він зберігав важелі впливу на інші органи державної влади. Усе це уможливило у подальшому її узурпацію.

Прийнятий документ не відповідав прагненням хорватів та словенців щодо надання їм автономії у складі держави. На думку дослідників, така ситуація спровокувала вимоги до ревізії Конституції Королівства СХС 1921 р. та в окремих випадках навіть нехтування її нормами окремими представниками політичних сил. Така конфронтація ускладнювала досягнення компромісу між представниками трьох південнослов'янських народів [2, с.258] та ще більш загострювала ситуацію в державі.

Висновки. Конституція Королівства СХС 1921 р. мала важливе значення для конституювання новоствореної держави, оскільки закріпила її конституційний лад, проголосила основні права і свободи громадян, визначила структуру органів державної влади та їхні повноваження. При цьому хорвати та словенці, які сподівалися на отримання широких прав у складі Королівства СХС, не отримали бажаного. Призначувані намісники в областях – великі жупани – забезпечували контроль центральної влади на місцях. Такий розподіл владних повноважень не створив сприятливих умов для співіснування сербів, хорватів та словенців в межах однієї держави й призвів до появи сепаратистських настроїв.

Список використаних джерел:

1. Силкин А. А. Королевство сербов, хорватов и словенцев: на пути к диктатуре. 1918–1929 гг. : монография. СПб. : Алетея, 2008. 200 с.
2. Силкин А. А. Внутривполитические предпосылки установления режима личной власти короля Александра Карагеоргиевича (1918–1929). *Двести лет новой сербской государственности: К юбилею начала Первого сербского восстания 1804–1813 гг.* СПб. : Алетея, 2005. С.254–266.
3. Силкин А. А. У истоков формирования конституционного и национально-территориального устройства Королевства сербов, хорватов и словенцев. *Человек на Балканах: государство и его институты. Гримасы политической модернизации (последняя четверть XIX – начало XX вв.)*. СПб. : Алетея, 2006. С.255–295.
4. Аникеев А. С. Некоторые аспекты проблемы национально-государственного устройства межвоенной Югославии (1918–1945). *Двести лет новой сербской государственности: к юбилею начала Первого сербского восстания 1804–1813 гг.* СПб. : Алетея, 2005. С.300–315.
5. Никифоров К. В. Сербия на Балканах. XX век. М.: Издательство Индрик, 2012. 176 с.
6. Гряник В. О. Борьба щодо конституційного устрою Королівства сербів, хорватів та словенців. *Гуржійські історичні читання: Збірник наукових праць*. Київ, 2013. Вип. 6. С. 364–367.
7. Пилько Н. С. Политическая жизнь Антона Корошца. *До и после Версаля. Политические лидеры и идея национального государства в Центральной и Юго-Восточной Европе*. М.: Индрик, 2009. С. 82–97.
8. Petranović B. Istorija Jugoslavije: 1918–1988. Knj. 1: Kraljevina Jugoslavija: 1914–1941. Beograd, 1988. 431 p.
9. Čorović V. Istorija Jugoslavije. Београд : Народно дело , 1933. 718 p.
10. Ђорђевић М., Стојичић С. Национална историја државе и права. Ниш, 1999. 247 с.
11. Dragnich A. The first Yugoslavia: search for a viable political system. Hoover Institution Press, 1983. 182 p.
12. Istorija naroda Jugoslavije. Vol. 2: [redakciona komisija: Anto Babić ... et al. ; uza redakcija : Bogo Grafenauer, Dušan Perović, Jaroslav Šidak] Zagreb : "Skolska knjiga", 1959. 1420 p.
13. Јеротијеви З. Историја државе и права URL : <https://dokumen.tips/documents/istorija-prava-i-drzave.html>
14. Устав Краљевине Срба, Хрвата и Словенава од 28. јуна, 1921. год. , Београд : Издавачка књижарница Геце Кона, 1921, 48 стр. URL : http://digitalna.nb.rs/wb/NBS/Tematske_kolekcije/Srpski_ustavi/RA-ustav-1921#page/0/mode/1up

REFERENCES

1. Sylkyn A. A. (2008). *Korolevstvo serbov, khorvatov y sloventsev: na puty k dyktature. 1918–1929 hh. [Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes: on the road to dictatorship. 1918-1929]* SPb.: Aleteia [in Russian].
2. Sylkyn A. A. (2005). *Vnutrypolytycheskiye predposylky ustanovleniya rezhyma lychnoi vlasty korolia Aleksandra Karaheorhyevyicha (1918–1929) [Inside the political prerequisites for the establishment of the personal power regime of King Alexander Karaegeorgievich (1918-1929)] Dvesty let novoi serbskoi hosudarstvennosti: K yubyleiu nachala Pervoho serbskoho vosstaniya 1804–1813 hh – Two hundred years of new Serbian statehood: To the anniversary of the beginning of the First Serbian uprising in 1804-1813, 254-266* [in Russian].
3. Sylkyn A. A. (2006). *U ystokov formirovaniya konstytutsyonnoho y natsyonalno-terrytoryalnoho ustroistva Korolevstva serbov, khorvatov y sloventsev [The origins of the formation of the constitutional and national-territorial arrangement of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes] Chelovek na Balkanakh: hosudarstvo y eho ynstytuty. Hrymasy polytycheskoi modernyzatsyy (posledniaia chetvert XIX – nachalo XX vv.) – Man in the Balkans: the state and its institutions. Grimes of political modernization (last quarter of the XIX - beginning of XX centuries), 255-295* [in Russian].
4. Anykeev A. S. (2005). *Nekotorye aspekty problemy natsyonalno-hosudarstvennoho ustroistva mezhoennoi Yuhoslavyu (1918–1945) [Some aspects of the problem of the national-state system of inter-war Yugoslavia (1918-1945)]*

Dvesty let novoi serbskoi hosudarstvennosti: k yubyleiu nachala Pervoho serbskoho vosstaniya 1804–1813 hh. – Two hundred years of new Serbian statehood: to the anniversary of the beginning of the First Serbian uprising in 1804–1813, 300–315 [in Russian].

5. Nykyforov K. V. (2012). *Serbyia na Balkanakh XX vek [Serbia in the Balkans. Twentieth century]*. M.: Yzdatelstvo Yndryk [in Russian].

6. Hrianyk V. O. (2013). Borotba shchodo konstytutsiinoho ustroiu Korolivstva serbiv, khorvativ ta sloventsiv [The struggle against the constitutional order of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes] *Hurzhiivski istorichni chytannia: Zbirnyk naukovykh prats – Gurzhiiev Historical Readings: Collection of scientific works*, 6, 364–367 [in Ukrainian].

7. Pylko N. S. Polytycheskaia zhyzn Antona Koroshtsa [The political life of Anton Koroshts] *Do y posle Versalia. Polytycheskye lyderы y ydeia natsyonalnoho hosudarstva v Tsentralnoi y Yuho-Vostochnoi Evrope – Before and after Versailles. Political leaders and the idea of a national state in Central and South-Eastern Europe.*, 82–97 [in Russian].

8. Petranović B. (1988). *Istorija Jugoslavije: 1918–1988 [History of Yugoslavia: 1918–1988]* Beograd [in Croatian].

9. Ćorović V. (1933). *Istorija Jugoslavije [History of Yugoslavia]*. Beograd [in Croatian].

10. Ђорђевић М., Стојичић С. (1999). *Национална историја државе и права [National history of state and law]*. Nysh [in Serbian].

11. Dragnich A. (1983). The first Yugoslavia: search for a viable political system. *Hoover Institution Press* [in English].

12. Bogo Grafenauer (Eds.). (1959). *Historija naroda Jugoslavije [The story of the people of Yugoslavia]*. Zagreb: Školska knjiga [in Croatian].

13. Jerotijević Z. Историја државе и права [State and Law History]. Retrieved from <https://dokumen.tips/documents/istorija-prava-i-drzave.html> [in Serbian].

14. Ustav Краљевине Срба, Хрватска и Словенава од 28. јуна, 1921. год. [The Constitution of the Kingdom of the Serbs, Croats, and from June 28, 1921] *Yzdavachka књижарница Hetse Kona – Gece Kona Publishing House*. Retrieved from http://digitalna.nb.rs/wb/NBS/Tematske_kolekcije/Srpski_ustavi/RA-ustav-1921#page/0/mode/1up [in Serbian].

Стаття надійшла до редакції 17.10.2018

УДК 378.147.091.33 – 027.22]: 34

Владими́рова Валенти́на Іванівна,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
vladimirovavalentina1947@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Стаття присвячена застосуванню інноваційних педагогічних технологій навчання у підготовці майбутніх юристів, розглянуто сутність понять: «інновація», «інновінг», «андрагогіка» та наведено приклади впровадження інноваційних технологій, спрямованих на розвиток готовності студентів до професійної діяльності.

Ключові слова: інноваційні технології, інтерактивні технології, принципи андрагогіки, інновінг.

Vladimirova V. INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE FUTURE LAWYER TRAINING SYSTEM

The article is devoted to the application of innovative pedagogical teaching technologies in the preparation of future lawyers, the essence of concepts is considered: "innovation", "innovation", "andragogy" and examples of introduction of innovative technologies aimed at developing readiness of students for professional activity are given.

Key words: innovation technology, technology innovation, andragogical principles, innovation.

Постановка проблеми. Вхідження України до Європейського освітнього простору зумовлюють значні вимоги до системи освіти та підготовки майбутніх фахівців, спроможних ефективно діяти та адаптуватися в динамічному середовищі.

Основними складниками реформи юридичної освіти, над якою працює МОНУ, є розроблення стандарту юридичної освіти та Концепції реформування юридичної освіти в Україні. У Концепції наголошується на сприйнятті студентами світоглядних та морально-етичних цінностей, широкої соціально-гуманітарної

Випуск 5. 2018 © В.І.Владими́рова, 2018